

Zeitschrift: Annalas da la Societad Retorumantscha
Herausgeber: Societad Retorumantscha
Band: 98 (1985)

Artikel: Inscripcziuns sün chasas da Sent
Autor: Pult, Jon
DOI: <https://doi.org/10.5169/seals-235005>

Nutzungsbedingungen

Die ETH-Bibliothek ist die Anbieterin der digitalisierten Zeitschriften auf E-Periodica. Sie besitzt keine Urheberrechte an den Zeitschriften und ist nicht verantwortlich für deren Inhalte. Die Rechte liegen in der Regel bei den Herausgebern beziehungsweise den externen Rechteinhabern. Das Veröffentlichen von Bildern in Print- und Online-Publikationen sowie auf Social Media-Kanälen oder Webseiten ist nur mit vorheriger Genehmigung der Rechteinhaber erlaubt. [Mehr erfahren](#)

Conditions d'utilisation

L'ETH Library est le fournisseur des revues numérisées. Elle ne détient aucun droit d'auteur sur les revues et n'est pas responsable de leur contenu. En règle générale, les droits sont détenus par les éditeurs ou les détenteurs de droits externes. La reproduction d'images dans des publications imprimées ou en ligne ainsi que sur des canaux de médias sociaux ou des sites web n'est autorisée qu'avec l'accord préalable des détenteurs des droits. [En savoir plus](#)

Terms of use

The ETH Library is the provider of the digitised journals. It does not own any copyrights to the journals and is not responsible for their content. The rights usually lie with the publishers or the external rights holders. Publishing images in print and online publications, as well as on social media channels or websites, is only permitted with the prior consent of the rights holders. [Find out more](#)

Download PDF: 22.08.2025

ETH-Bibliothek Zürich, E-Periodica, <https://www.e-periodica.ch>

Inscripziuns sün chasas da Sent

da Jon Pult

Aint il cumün da Sent as chatta las plü bleras inscripziuns in Engiadina. L'on 1975 ha Clot Pult ramassà tuot las inscripziuns a Sent e preschanta üna lavur pel rom cugnuschentscha da la patria al seminar da magisters a Cuoir. El ha registrà ed interpretà üna sesantina. La lavur, munida da bleras fotografias in culur, nun es publichada. Ella as rechatta pro l'autur a Guarda ed es gönüda cumplèttada davoman cullas nouvas inscripziuns. Set ons plü bod vaiva Jon Duri Vital da Sent trattà parzialmaing il tema «Inscripziuns sün chasas d'Engiadina bassa» in üna sumglainta lavur al seminar. Dal 1975 ha lura Victor Stupan in sia «Monografia dal cumün da Sent» publichà 37 inscripziuns, per part cun indicaziun dals autoors.

La litteratura populara rumantscha cun sia richezza da tarablas, dit-tas, chanzuns, proverbis e.u.i. es gönüda collecziunada e perscrutada am-plamaing. Las inscripziuns percunter sun reproduütta be casualmaing. Sur da quista tematica exista bain pac daspö il prüm artichel da ravarenda Gian Tramèr «Inscripziuns in Engiadina», publichà l'on 1859 aint il Fögl d'Engiadina e plü tard aint illas Annalas da la Società retorumantscha volüm 6 da l'on 1891.

Ün grond desiderat füss ün cudesch sco quel da Robert Rüegg sur dal Partens cul titul «Haussprüche und Volkskultur. Die thematischen Inschriften der Prättigauer Häuser und Geräte, Kirchen und Glocken, Bilder und Denkmäler». Quist'ouvra cumparüda dal 1970 cuntegna sün 500 paginas 1657 inscripziuns ordinadas cronologicamaing. I's tratta quia d'ün inventar cumplet e d'üna perscrutaziun minuziosa da la cun-trada dal Partens.

Nus ans giavüschesan alch sumglaint pel territori ladin, l'Engiadina Ota e Bassa, la Val Müstair e Bravuogn, grosso modo pel intschess da la chasa engiadinaisa. Per la realisaziun d'ün tal propöst lessan nus adüer ün pér aspets chi füssan da cuschedrar. L'architect Max Kettner a Stuttgart ans ha fat a savair ch'el voul as metter vi d'üna lavur da quist gener, per la quala el ha fingià ramassà bler material.

La materia nu cumpiglia be l'exterior da las chasas, mo s'estenda eir a l'interior da las dmuras, fin a la mobiglia. Sper las chasas esa da reguardar eir edifizis publics sco baselgia, chasa cumünala, chasa da scoula, ed eir muglin, resgia fuschinas, implants industrials e.u.i. Id es interessant da seguir la cronologia da la plü veglia a la plü nouva inscripziun. I dà cuntradas cun bleras inscripziuns, chi's pudess bod discuorrer d'üna üsanza in moda, ed otras ingio chi's chatta bain pac. La renaschentscha dal rumantsch ha contribui ad ün svilup da l'üsanza. Temps da bainstar e temps da charestia as reflecteschan illa tematica. Quella as müda da perioda in perioda e da cuntrada in cuntrada. Per lönc as poja constatar üna predominanza da caracter religius. Versets d'admoniziun da taimpra morala sun ter frequants pro nus. Na dinrar as scuvrischa reflexiuns personalas, impissamaints filosofics ed ingaschamaint politic. I vain eir atschennà ad evenimaints locals, cha quai sajan guerras, incendis, lavinas, boudas, auazuns, epidemias ed oter. Üna discreta rolla giova pro nus eir l'umur, la leidezza, l'expressiun da cuntantezza. La lingua es per regla il rumantsch, cun fuormas personalas, dialectalas, arcaicas. Plü bod gniva fat adöver eir dal latin, plü dinrar eir dal tudais-ch ed excepzialmaing d'otras linguas. Cun predilecziun s'inservan ils scrivonts da la fuorma poetica in rima. Chi sun ils autoors ed animatuors? Lur nom resta pel solit incuntschaint, sco cha quai es bod la regla pro la litteratura populara. Bainquants poets han contribui vers da vaglia.

A regard la fuorma exteriura da las inscripziuns as poja dir cha'l sen estetic es fich pronunzchà. Pensain al tip da scrittura e l'execuziun tecnica, l'intagl aint il crap o in lain, il sgrafit, la pittura. Pensain a la disposiziun sulla fatschada, sur la porta, sper il bancporta, suot la pensla, tanter fanestras, sul balcun tort, qualvoutas in colliaziun culla vopna da famiglia, cun ornamaints, cun figüras simbolicas.

Eu n'ha observà daspö circa ün mez tschientiner las construcziuns e renovaziuns da chasas exeguidas a Sent e less amo dar ün pêr insais d'inscripziuns fattas da mai, per regla sün giavüsch dal possessur da la chasa.

LA GIASSA AIS STIPA
AT FERMA ÜN MUMAINT
LA PRESCHA DAL MUOND
NU'T RENDA CUNTAINT

Quist verset n'haja fat pro la renovaziun da la chasa d'ün vaschin. Ella as rechatta illa pittoresca giassa brav stipa chi maina da Sala sü vers il Fuorn. La quartina sur il bancporta invida al viandant da far üna posa e da laschar passar il trafic plain furia suotoura tras la via principala dal cumün. Eu m'ha laschè inspirar d'ün vegl vaschin intagliadur chi vaiva ün ödi cunter tuotta chatschaduoira e nu pudaiva star oura il pled «prescha». Ils vers tiran adimmaint la bella poesia da Peider Lansel sur la rouda dal muglin giò la Val Güstina: Lavura sainz'at stramantar / sch'eir be sün tai tü stosch quintar / i nu tour stip il cuors del mond / la roda va intuorn curond! I sto esser cha meis verset haja plaschü a blers, perche ch'el es gnü reproduüt sün plüssas chasas in oters cumüns, ad Ardez, Scuol, Vnà, Chaflur, Valchava e cun pitschnas müdadas eir a Tschlin ed in Engiadìn'ota, minchatant eir in lous na adattats, pac stips o chi manca il bancporta, quai chi nu s'affa cul sen da l'inscripziun.

BINSAN, GNIT AINT AMIS E CUMPAGNUNS,
QUA STAIVAT SUOT L'INSAINA DALS LIUNS

Sülla fatschada da la chasa in Schigliana sun pitturats duos liuns, in bella concordanza da vers e pittura. Il vers fa allusiuon a la generusità dal rai da las bes-chas. Il liun passa per ün simbol da forza colliada cùn vigilanza.

ALLEGRA, AMI, VE AINT PRO MAI,
LASCHA ILS FASTIDIS DAVO TAI

Sumgliaint al vers precedaint invidan eir quists pleds da s'affidar a l'ami, da's s-chargiar da pissers e da giodair la vita cumünaivla. La chasa as rechatta i'l quartier da Curtin Sura. L'abitant da la chasa am vaiva già-vüschè da far ün vers infra duos uras. Quia vaiva nom da far prescha, perche cha'l pittur d'eira postà sül lö ad ün'ura fixa!

CUR CHA'L SAIN PITSCHEN CLAM'A SCOULA
GNI SVELT UFFANTS ED IMPRENDAI
LA VIT'AIS GREIVA ED IL TEMP SVOULA
MO TRAS LAVUR GLÜSCH'IL SULAI

La chasa da scuola veglia sulla piazza sper la baselgia cuntegna questa quartina masdada da morala e poesia. Il chasamaint vain amo dovrà per colonias da vacanzas. Il «sain pitschen» es ün pled chi evochescha al-

gordanzas a l'infanzia. Quai es bain il motiv per il qual la Ladinia ha tschernü a seis temp quel pled per il nom da sia revista.

MEIS ÖGL GUARDA VERS PLAZ
PENSAND ALS TÉMPS PASSATS
MA EIR CUN FERMA SPRANZA
DA NOUVA CUMÜNANZA

In quist edifizi in Plaz avdaiva l'actuar dal cumün. El as fatschen-daiva culla politica locala ed observavaiva il travasch sulla gronda piazza da Sent. Là vain per exaimpel festagià mincha duos ons «cuvits», l'installaziun da las instanzas cumünelas. Quai es üna tradizion allegra cul pop da naiv chi vain decapità. L'inscripziun es fatta sün üna fanestra orba chi dà vers Plaz. Ella cuntegna ün appel da chürar la cumünanza.

SALÜDAST A MAI, SCHI SALÜD EU A TAI,
E'NS DAIN ÜN A L'OTER ÜN RAZ DA SULAI

La chasa es situada aint il quartier da Büglisüt. Ella appartegna ad üna famiglia da «randulins» da Sent da veglia schlatta, chi maina ün grond hotel a Firenza e tuorna adüna darcheu per las vacanzas in Engiadina. Quist verset sulagliv es nat in ün temp da discordias in cumün e voul intimar als convaschins da viver in buna abinanza.

VI DILG VAIR SINGUR
TENGDAI VO THONTS
CHE ILG SENGER GROND
D'SVR TVT ILG MVND
REGNESCH E TAIN
AINT ILG MVND IM FRAIN
AD EL SIA LAVD
CH'AIS ILG PLV AVT
ION GVSTIN

1665

Quists vers malinclegiantaivels sun gnüts scuverts avant alch ons pro üna renovaziun da la fatschada d'üna chasa in Curtin. Quai es hoz la bavraduoira plü paurla da Sent. Il vegl inspecter da scuola Töna Schmid

ed eu vain provà da decifrar il text, cumplettond singulas loccas, uschè chi resorta üna spezcha d'impiissamaint religius. I's tratta da la plü veglia inscripzion da Sent in lingua rumantscha. Dal punct da vista estetic (scrittura, culur, proporziuns) es quai ün dals bels monumaints in cumün.

Sperain cha'l giubileum da 2000 ons Retoromania detta ün impuls da ramassar e perscrutar il rich s-chazi d'inscripziuns in Engiadina ed eir in otras cuntradadas da la Rumantschia.

